

**POLSKA AKADEMIA NAUK
KOMITET PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU**

**METROPOLIE
OBSZARY METROPOLITALNE
METROPOLIZACJA
Problemy i pojęcia podstawowe**

**Tadeusz Markowski
Tadeusz Marszał**

WARSZAWA 2006

Wstęp

Metropolia, obszar metropolitalny i metropolizacja są coraz powszechniej stosowanymi terminami dla określenia współcześnie zachodzących procesów urbanizacji. Postęp cywilizacyjny – wiążący się dziś z globalizacją gospodarki, zwiększoną ruchliwością i mobilnością przestrzenną kapitału, towarów i ludzi – w coraz większym stopniu wpływa na kształt i dynamikę procesów urbanizacyjnych. Nowe jakościowo zjawiska w użytkowaniu przestrzeni wymagają od nauki i praktyki wyjaśnienia zmieniających się relacji przyczynowo-skutkowych i sformułowania praw opisujących zachodzące procesy. Do opisu tych zjawisk służą wspomniane pojęcia (metropolia, obszar metropolitalny i metropolizacja), którym często przypisuje się, w zależności od potrzeb, różnorodne znaczenia. Rodzi to wiele rozbieżności i kontrowersji w środowisku nauki i praktyki. Taki stan rzeczy stanowi inspirację do głębszego poznania zachodzących przemian, ale rozbieżności interpretacyjne są istotną barierą poznawczą.

Dlatego zrodziła się inicjatywa mająca na celu próbę identyfikacji kluczowych zagadnień związanych z metropolizacją przestrzeni i uporządkowania pojęć podstawowych. Przygotowana ankieta – zawierająca, zdaniem jej autorów, najbardziej istotne, tak z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia, pytania – została rozesłana do kilkudziesięciu osób ze środowiska akademickiego geografów, ekonomistów i architektów, zaangażowanych w badania przestrzenne i zainteresowanych problematyką metropolitalną. Na podstawie otrzymanych odpowiedzi było możliwe sformułowanie uzgodnionych do pewnego stopnia opinii (synteza wyników ankiety), które z kolei stanowiły punkt wyjścia do dalszej dyskusji nad końcową wersją opracowania.

W projekcie tym autorzy skoncentrowali uwagę na:

- uporządkowaniu podstawowych pojęć, definicji i wyznaczników metropolitalności oraz funkcji metropolitalnych;
- identyfikacji problemów kluczowych, tak z punktu widzenia badań, jak i praktyki, odnoszących się do metropolii i obszarów metropolitalnych;
- przedstawieniu stanu metropolizacji polskiej przestrzeni (wielkich miast i ich zaplecza);
- sformułowaniu wskazań na potrzeby organizacji i zarządzania obszarami metropolitalnymi w polskich warunkach.

Opracowanie końcowe zostało przygotowane na podstawie opinii wyrażonych zarówno w pisemnych odpowiedziach na rozesłaną ankietę, jak i w trakcie dwudniowego seminarium zorganizowanego w lutym 2006 r. w Uniwersytecie Łódzkim oraz nadesłanych komentarzy do wstępnej wersji opracowania. W dyskusji nad kolejnymi wersjami projektu raportu udział wzięli:

- Kazimierz Bald, mgr (Przedsiębiorstwo Zagospodarowania Miast i Osiedli „Teren” Sp. z o. o. w Łodzi);
- Waldemar Budner, dr (Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu);
- Mariusz Czepczyński, dr (Katedra Geografii Ekonomicznej, Uniwersytet Gdański);
- Teresa Czyż, prof. dr hab. (Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Planowania Przestrzennego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu);
- Bożena Degórska, dr (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. St. Leszczyckiego PAN, Warszawa);
- Halina Dmochowska, dr (Departament Analiz i Opracowań Zbiorczych GUS, Warszawa);
- Bolesław Domański, prof. dr hab. (Instytut Geografii, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie);
- Marek Dutkowski, prof. dr hab. (Instytut Nauk o Morzu, Uniwersytet Szczeciński);
- Piotr Eberhardt, prof. dr hab. (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa);
- Wanda Gaczek, prof. dr hab. (Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu);
- Paweł Gaiński, mgr (Katedra Polityki i Rozwoju Regionalnego, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku);
- Sławomir Gzell, prof. dr hab. (Zakład Projektowania Urbanistycznego, Politechnika Warszawska);
- Ryszard Horodeński, prof. dr hab. (Katedra Polityki i Rozwoju Regionalnego, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku);
- Jolanta Jakóbczyk-Gryszkiewicz, prof. nadzw. dr hab. (Katedra Geografii Miast i Turyzmu, Uniwersytet Łódzki);
- Dariusz Ilnicki, dr (Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Wrocławski);
- Małgorzata Kadelska, mgr (Katedra Gospodarki Nieruchomościami i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie);
- Dagmara Kociuba, dr (Instytut Nauk z Ziemi, Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie);

- Józef Witold Komorowski, dr hab. (Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu);
- Piotr Korcelli, prof. dr hab. (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. St. Leszczyńskiego PAN, Warszawa);
- Stanisław Józef Korenik, prof. nadzw. dr hab. (Katedra Gospodarki Przestrzennej i Administracji Samorządowej, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu);
- Stanisław Liszewski, prof. dr hab. (Katedra Geografii Miast i Turyzmu, Uniwersytet Łódzki);
- Piotr Lorens, dr (Zakład Rozwoju Miasta, Wydział Architektury, Politechnika Gdańska);
- Wanda Łaguna, dr inż. arch. (Katedra Gospodarki Nieruchomościami i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie);
- Zbigniew Makiela, prof. nadzw. dr hab. (Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej, Akademia Pedagogiczna w Krakowie);
- Łukasz Mikula, mgr (Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu);
- Jerzy Parysek, prof. dr hab. (Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Planowania Przestrzennego, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu);
- Jakub Pietruszewski, mgr (Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego, Gdańsk);
- Iwona Potoczna, mgr (Katedra Gospodarki Przestrzennej i Administracji Samorządowej, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu);
- Małgorzata Rogowska, mgr (Katedra Gospodarki Przestrzennej i Administracji Samorządowej, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu);
- Zbigniew Rykiel, prof. nadzw. dr hab. (Zakład Socjologii Zbiorowości Terytorialnych, Instytut Socjologii, Uniwersytet Zielonogórski);
- Andrzej Stasiak, prof. dr hab. (Katedra Polityki i Rozwoju Regionalnego, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku);
- Danuta Stawasz, prof. nadzw. dr hab. (Katedra Zarządzania Miastem i Regionem, Uniwersytet Łódzki);
- Jerzy Suchta, prof. dr hab. (Katedra Gospodarki Nieruchomościami i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie);
- Krzysztof Szolek, dr (Katedra Gospodarki Przestrzennej i Administracji Samorządowej, Akademia Ekonomiczna im. O. Langego we Wrocławiu);
- Magdalena Swaryczewska, dr inż. arch. (Katedra Gospodarki Nieruchomościami i Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie);

- Urszula Wich, prof. dr hab. (Zakład Polityki Społecznej, Gospodarczej i Przestrzennej, Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie);
- Magdalena Zagrzejewska-Fiedorowicz, mgr (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa);
- Andrzej Zborowski, prof. nadzw. dr hab. (Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie);
- Zbigniew Zuziak, dr hab. (Instytut Projektowania Miast i Regionów, Politechnika Krakowska).

Raport składa się z dwudziestu części, przy czym zawartość merytoryczną każdej z nich określa tematyka zawarta w pytaniu, na które następnie sformułowano zwięzłe odpowiedzi.

W przygotowaniu końcowej wersji syntezy kierowano się kilkoma podstawowymi założeniami:

- sformułowane opinie powinny nie tyle prezentować pełen przegląd poglądów środowiska w danej kwestii, ile raczej odzwierciedlać pewne wypracowane stanowisko syntetyczne (uogólnione, a czasami kompromisowe);
- formułowanie odpowiedzi syntetycznych na poszczególne pytania – które w miarę możliwości oddawałyby poglądy i dorobek większości środowiska zajmującego się problematyką metropolii i obszarów metropolitalnych – wymagało uporządkowania często rozbieżnych (a nawet sprzecznych) opinii poszczególnych respondentów; dlatego też starano się wyłowić te opinie, które budziły najmniej kontrowersji i w miarę możliwości odzwierciedlały poglądy większości uczestników dyskusji;
- dokonano niezbędnej (z punktu widzenia logiki syntezy), a z natury rzeczy subiektywnej, selekcji na podstawie własnej wiedzy i doświadczenia autorów opracowania końcowego; dlatego prezentowana wersja opracowania daje pewien obraz poglądów tej części środowiska akademickiego, które odpowiedziało na ankietę i wzięło udział w dyskusji, ale także odzwierciedla indywidualne poglądy autorów końcowej wersji raportu;
- odpowiedzi na poszczególne pytania poddano niezbędnym wymogom formalnym (tak aby spełniały warunki stawiane formułowaniu definicji, pojęć i problemów podstawowych), z których najważniejsze były: zwięzłość i klarowność.

Należy mieć nadzieję, że publikowany raport – odwołując się do stanowiska wypracowanego przez środowisko zajmujące się zagospodarowaniem przestrzeni w naszym kraju i skupione wokół Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN – stworzy przesłanki do sformułowania racjonalnych założeń 'polityki metropolitalnej' w Polsce.

Pragniemy podziękować wszystkim, wcześniej wymienionym, osobom, które biorąc udział w dyskusji (w jakiegokolwiek formie) przyczyniły się do powstania ostatecznej wersji raportu poświęconego metropoliom i obszarom metropolitalnym. Szczególne podziękowania należą się dr Dominikowi Drzazdze i mgr Agnieszce Ogrodowczyk, zaangażowanym w przygotowanie i organizację prac związanych z opracowaniem ankiety oraz wniosków z dyskusji w czasie seminarium.

15 maj 2006 r.

Tadeusz Markowski
*Tadeusz Marszał**

* Tadeusz Markowski, prof. dr hab., kierownik Katedry Zarządzania Miastem i Regionem Uniwersytetu Łódzkiego; przewodniczący Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.

Tadeusz Marszał, prof. dr hab., kierownik Katedry Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej Uniwersytetu Łódzkiego; przewodniczący Zespołu Problemowego ds. Obszarów Miejskich i Metropolitalnych Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.

1. Czy proces metropolizacji przestrzeni można uznać za nowe zjawisko w urbanizacji?

Metropolizacja jakkolwiek rozumiana – zarówno w sensie semantycznym, jak i funkcjonalnym – istnieje od dawna (por. metropolie starożytnego świata, np. Babilon, Rzym czy Konstantynopol), a jej nowe funkcje i znaczenie wynikają ze zmienionych uwarunkowań. Siłę napędową, szeroko rozprzestrzeniającą się i charakteryzującą się dużą dynamiką rozwoju, metropolizacji stanowią procesy powszechnej obecnie globalizacji zjawisk społeczno-gospodarczych oraz szybki rozwój cywilizacji technicznej.

Postępująca współcześnie metropolizacja przestrzeni – niezależnie od tego czy uznaje się ją za zjawisko odrębne, czy też za pewną kolejną, nową i jakościowo inną fazę urbanizacji – znacznie różni się (tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym) od wcześniej zachodzących procesów urbanizacji, ponieważ:

- jest związana, z obserwowanym w ostatnich dziesięcioleciach, szybkim wzrostem znaczenia dużych układów miejskich we współczesnej gospodarce;
- oznacza pewne odstępstwo od zasady hierarchicznej organizacji przestrzeni (teoria Christallera) – wnosząc nowe silne powiązania między odległymi ośrodkami metropolitalnymi częściowo uniezależnia siłę oddziaływania ośrodka od jego ‘masy’ i odległości fizycznej;
- zmienia relacje między miastem metropolitalnym a otaczającym regionem;
- oznacza nowy sposób terytorialnego podziału pracy, kapitału, wiedzy i władzy.

2. Jak można zdefiniować metropolizację przestrzeni?

Metropolizacja przestrzeni, stanowiąca swoistą odpowiedź systemu osadniczego na zjawisko globalizacji, jest to proces:

- związany z krystalizowaniem się nowego typu struktury przestrzennej, ogniskowaniem rozwoju w wybranych, uzyskujących przewagę nad innymi jednostkami i międzynarodową rangę, fragmentach przestrzeni (ośrodkach/wielkich miastach/regionach), które:
 - skupiają światowy potencjał gospodarczy, finansowy, naukowy, władzy, mediów i instytucji kulturalnych;
 - przejmują nadrzędne (kierownicze) funkcje w zarządzaniu gospodarką w skali ponadnarodowej;
 - charakteryzują się dużą innowacyjnością i wysokim poziomem usług;

- są włączone w międzynarodowy układ powiązań, współpracy i zależności, w formie sieci miast pełniących funkcje metropolitalne;
- zmieniający charakter i siłę powiązań między ośrodkiem centralnym a otaczającym regionem, związany z rozwojem systemu synergicznych powiązań funkcjonalnych na otaczających obszarach (uzupełnianie albo dublowanie funkcji ośrodka centralnego) oraz przenoszeniem poza ośrodek centralny miejskiego stylu życia z zachowaniem zdecydowanej i wszechstronnej dominacji centrum;
- prowadzący do zmian w użytkowaniu przestrzeni na obszarach miast oraz ich stref podmiejskich i do powstania dużego, złożonego zespołu osadniczego:
 - często mającego charakter policentryczny;
 - o niejasno zarysowanych granicach między miastem a strefą podmiejską;
 - któremu zazwyczaj towarzyszą procesy koncentracji ludności oraz wzrost potencjału ekonomicznego (kumulacja wartości dodanej) i społecznego;
- oznaczający taki rozwój przestrzeni zurbanizowanej, który prowadzi do ekspansji, eksportu i kopiowania rozwiązań miejskich stworzonych w metropoliach.

Metropolizacja jest pojęciem funkcjonalnym, a nie morfologicznym, i oznacza konieczność spełnienia określonych kryteriów funkcjonalnych (rozwój funkcji metropolitalnych). Przyjęcie, że metropolizacja jest związana ze zdobywaniem przewagi danej jednostki osadniczej nad innymi w obrębie jakiegokolwiek terytorium oznacza, że istnieje hierarchiczna struktura metropolizacji np. na poziomie regionalnym, krajowym, kontynentalnym czy globalnym.

Metropolizacja przestrzeni łączy się z występowaniem metropolii. Metropolizacja tworzy metropolie, metropolie 'tworzą' (metropolizują) obszar metropolitalny. Występowanie metropolii jest warunkiem uruchomienia procesu metropolizacji otaczającej metropolię przestrzeni. Metropolizacja może oznaczać wpływ metropolii na otaczającą przestrzeń, zarówno tę bezpośrednio sąsiadującą z metropolią, jak i obejmującą cały świat.

3. Czy słuszne jest używanie pojęcia metropolii, w odniesieniu do największych polskich miast?

Wprowadzenie do terminologii nauk przestrzennych i praktyki planistycznej pojęcia metropolii w odniesieniu do największych polskich miast jest słuszne. Termin ten został już przyjęty i rozpowszechniony, należy go więc zaakceptować (mimo że w przypadku wielu polskich miast nazywanych metropoliami dopiero obserwuje się tworzenie układów metropolitalnych), jednak z zastrzeżeniem, że:

- powinien on odnosić się nie tyle do miast największych, ile raczej do tych ośrodków, które są najważniejsze pod względem pełnionych funkcji;
- miasta polskie mają jedynie charakter metropolii krajowych (regionalnych) a nie globalnych.

Za używaniem pojęcia metropolii przemawiają również względy praktyczne, a mianowicie to, że wizerunek (marka) miasta metropolitalnego jest ważnym czynnikiem służącym jego promocji (marketingowi miejsca), a także sprzyja rozwojowi współpracy jednostek samorządowych funkcjonujących w ramach obszarów metropolitalnych.

Jednocześnie należy zauważyć, że poza Warszawą w Polsce nie ma ośrodków o funkcjach decyzyjnych na większą (światową) skalę. Dlatego też szerokie stosowanie pojęcia metropolii w odniesieniu do (zbyt) wielu współczesnych polskich miast jest sprawą dyskusyjną.

4. Jakie kryteria powinno spełniać miasto, aby można je zaliczyć do grona metropolii? Jaka jest definicja ośrodka metropolitalnego?

Metropolie, będąc produktem procesów globalnych, powinny być definiowane i klasyfikowane w nawiązaniu do ustaleń i standardów międzynarodowych, co nie wyklucza uwzględniania specyficznych uwarunkowań krajowych. Kryteria wyznaczania metropolii mogą w pewnym stopniu zależeć od stawianych celów – cele poznawcze (badawcze) wymagają stosowania kryteriów ścisłych, zaś w przypadku celów praktycznych (politycznych) można zakładać pewne różnice regionalne w zależności od specyficznych dla danego terytorium założeń polityki rozwoju systemu osadniczego. W Polsce wyznaczanie ośrodków i obszarów metropolitalnych ma obecnie silne konotacje polityczne.

Aby dane miasto można było zaliczyć do grona metropolii, w warunkach polskich, powinno ono spełniać następujące kryteria:

- być względnie duże (min. 0,5–1,0 milion mieszkańców);
- posiadać znaczny potencjał ekonomiczny oraz silnie rozwinięty sektor usług wyższego rzędu;
- charakteryzować się dużym potencjałem innowacyjnym (jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe);
- pełnić funkcje o charakterze metropolitalnym, tj. funkcje centralne wysokiego rzędu hierarchicznego o zasięgu co najmniej krajowym;
- odgrywać rolę węzła w systemie (sieci) powiązań komunikacyjnych, organizacyjnych i informacyjnych oraz charakteryzować się dużą dostępnością w różnych skalach przestrzennych, także w skali międzynarodowej;
- stymulować rozwój sieciowego modelu gospodarki i zarządzania.

Wtórne w stosunku do ww. kryteriów funkcjonalnych pozostają cechy morfologiczne ośrodków metropolitalnych, a mianowicie:

- wykształcone metropolitalne układy przestrzenne z rozległą zurbanizowaną strefą podmiejską, o silnych dośrodkowych powiązaniach integracyjnych;
- wyjątkowość i specyfika miejsca (zwłaszcza centrum miejskiego) ze względu np. na znaczenie historyczne, kulturalne czy walory architektoniczno-urbanistyczne.

5. Jakie funkcje miejskie można nazwać metropolitalnymi?

Funkcje metropolitalne są to funkcje:

- egzogeniczne o znaczeniu i zasięgu co najmniej ponadregionalnym (w rozumieniu christallerowskim);
- polegające na pełnieniu działalności usługowej najwyższego rzędu, zaliczanej do sektora IV (polityczne, religijne, administracyjne, kulturalne, naukowe, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze, finansowe, komunikacyjne, informacyjne), w tym zwłaszcza funkcje o charakterze decyzyjnym, związane z obecnością instytucji reprezentujących struktury kierowania, zarządzania i kontroli w skali międzynarodowej.

Jednocześnie należy pamiętać, że o metropolitalności danej działalności decyduje nie tyle jej rodzaj i poziom specjalizacji, ile przede wszystkim zasięg działalności (co najmniej krajowy) oraz powiązania z innymi metropoliami.

6. Które miasta w Polsce można uznać za ośrodki metropolitalne?

Precyzyjna i jednoznaczna identyfikacja ośrodków metropolitalnych w Polsce wymaga przeprowadzenia szczegółowych analiz na podstawie wcześniej precyzyjnie sformułowanych kryteriów. Bez takich badań możliwe jest wydzielenie metropolii tylko w sposób zgeneralizowany, zakładając, że pewne miasta podlegają procesom metropolizacji i mają w różnym stopniu wykształcone funkcje metropolitalne.

Do ośrodków metropolitalnych w Polsce można zaliczyć (zaliczenie do poszczególnych grup wskazuje na stopień rozwoju funkcji metropolitalnych):

- (A) Warszawę;
- (B) Kraków (pod względem funkcji metropolitalnych niewiele ustępuje Warszawie, główny ośrodek turystyki międzynarodowej, wraz ze zintegrowanym zapleczem, ok. 1 mln mieszkańców, dynamicznie rozbudowuje funkcje metropolitalne najwyższego rzędu, w tym akademickie) i Trójmiasto (pasmowy układ rozciągający się od Tczewa do Wejherowa, ok. 1 mln

mieszkańców, wiele funkcji metropolitalnych, międzynarodowe lotnisko, ważny ośrodek akademicki, naukowy i turystyczny).

- (C) Wrocław (ok. 0,7 mln mieszkańców, silna dynamika rozwoju, rozwój funkcji metropolitalnych i powiązań zagranicznych) i Poznań (ok. 0,7 mln mieszkańców, silna dynamika rozwoju, rozwój funkcji metropolitalnych i powiązań zagranicznych);
- (D) Łódź (wraz ze zintegrowaną strefą podmiejską ok. 1 mln mieszkańców, silnie rozwinięte funkcje akademickie);
- (E) Górny Śląsk – konurbacja katowicka (olbrzymi potencjał demograficzny – ok. 3 mln mieszkańców, rozwinięty i złożony układ osadniczo-urbani-styczny, słabo rozwinięte funkcje metropolitalne, silne procesy integracyjne i modernizacyjne).

Słabej rysuje się rola jako potencjalnych metropolii:

- (F) Szczecina i Lublina;
- (G) Białegostoku, Rzeszowa i aglomeracji bydgosko-toruńskiej.

Należy zwrócić uwagę na niebezpieczeństwo postępującej deprecjacji koncepcji metropolizacji – zaliczanie do grona metropolii zbyt słabych (z punktu widzenia rozwoju funkcjonalnego) ośrodków powoduje zamieszanie pojęciowe i praktycznie nie różnicuje większego lub średniego miasta od metropolii.

7. Czy słuszne jest stosowanie pojęcia obszaru metropolitalnego w odniesieniu do otoczenia największych polskich miast?

Wprowadzenie do terminologii nauk przestrzennych i praktyki planistycznej pojęcia obszaru metropolitalnego w odniesieniu do największych polskich miast należy uznać za uzasadnione. Termin ten został już przyjęty przez geografów, urbanistów i planistów, a także pojawił się w akcie prawnym (*Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, 2003).

Pojęcie obszaru metropolitalnego ma jednak dość teoretyczny, abstrakcyjny i rozmyty charakter; w literaturze istnieje w tym zakresie duża dowolność terminologiczna i interpretacyjna. Konieczne jest więc klarowne zdefiniowanie obszaru metropolitalnego (podobnie, jak metropolii).

Obszar metropolitalny należy wyraźnie odróżnić od innych bliskoznacznych terminów, aby nie stał się jednym z synonimów czy 'zamienników' pojęć wcześniej używanych, potęgując bałagan terminologiczny (termin ten częściowo upowszechnił się w literaturze i praktyce planistycznej już w 'okresie aglomeracyjnym', wskazywał na silne współzależności miasta z otoczeniem i był stosowany zamiennie dla określenia obszaru wpływów rdzenia aglomeracji na otoczenie). W obszarach metropolitalnych mamy do czynienia z nasileniem się

procesów sub- i dezurbanizacji. Jednak do zdefiniowania pojęcia obszaru metropolitalnego nie można stosować kryteriów urbanizacyjnych; podstawową jego cechą jest integracja funkcjonalna – rozwój oprócz funkcji wewnętrznych, także zewnętrznych funkcji metropolitalnych, które są zlokalizowane w różnych częściach tego obszaru.

8. Jak należy zdefiniować pojęcie obszaru metropolitalnego?

Zdefiniowanie pojęcia obszaru metropolitalnego, z morfologicznego punktu widzenia jest bardzo trudne, zaś jego zasięg nie może być utożsamiany ze strefą podmiejską. Obszar metropolitalny jest to wielkomiejski układ osadniczy (monocentryczny lub policentryczny, złożony z wielu jednostek osadniczych oraz terenów o wysokim stopniu zurbanizowania):

- obejmujący strefę o znacznym bezpośrednim zasięgu codziennego oddziaływania (miejsca pracy i zamieszkania) oraz tereny potencjalnych możliwości rozwojowych;
- gdzie zachodzą procesy metropolizacji i występuje wystarczające nagromadzenie działalności uzupełniających (substytucyjnych) metropolitalne funkcje ośrodka centralnego (lokalizacja funkcji metropolitalnych);
- o dużej skali wewnętrznej integracji funkcjonalnej (silnych powiązaniach funkcjonalnych);
- z dobrze rozwiniętą siecią transportową.

Powstawanie obszaru metropolitalnego jest konsekwencją rozwoju funkcji metropolitalnych, czemu towarzyszy migracja ludności i przenoszenie działalności gospodarczej na peryferia dotychczasowych skupisk miejskich. Obszar metropolitalny powinien mieć wyodrębniony system zarządzania finansowego i prawno-administracyjnego oraz własne organy planowania i zarządzania.

Metropolia stanowi część składową obszaru metropolitalnego.

9. Jakie powinny być główne kryteria delimitacji obszaru metropolitalnego? Jaką rolę w delimitacji mają odgrywać jednostki administracyjne?

Do podstawowych kryteriów delimitacji obszaru metropolitalnego (które nie powinny powielać kryteriów służących do wyznaczania zasięgu aglomeracji) należy zaliczyć:

- kryteria funkcjonalne (najważniejsze z punktu widzenia delimitacji obszaru metropolitalnego) – związki funkcjonalne ośrodka metropolitalnego z otoczeniem, wspólnie pełnione funkcje, powiązania gospodarcze i społeczne

poszczególnych jednostek wchodzących w skład zespołu metropolitalnego, zakres, rodzaj i zasięg funkcji egzogenicznych;

- kryteria demograficzne – liczba mieszkańców, gęstość zaludnienia, wielkość i dynamika migracji z ośrodka centralnego na tereny obszaru metropolitalnego;
- kryteria ekonomiczne – liczba i charakter działalności podmiotów gospodarczych, wysoki poziom i duża dynamika rozwoju gospodarczego;
- kryteria urbanistyczne – charakter użytkowania ziemi, rodzaj, stan, jakość, fizjonomia i standard zabudowy;
- kryteria techniczne – stopień rozwoju i nowoczesność rozwiązań infrastruktury technicznej;
- kryteria społeczne – wykształcenie, poziom warunków życia, struktura zawodowa ludności;
- kryteria wyznaczające obszar bezpośredniego ciężenia do metropolii, tzw. dzienny system miejski ('daily urban system'), np. dojazdy do pracy i szkół;
- kryterium zarządzania, czyli wola polityczna potencjalnych podmiotów polityki metropolitalnej do jej koordynowania w obszarach uznanych wspólnie jako strategiczne dla danego obszaru;
- kryterium spójności przestrzennej (w tym także spójność systemów ekologicznych), zapobiegającej powstawaniu 'wysp' i izolowanych obszarów.

Podstawową jednostką odniesienia terytorialnego dla tworzenia obszarów metropolitalnych powinna być gmina (nigdy powiat).

10. Jak się ma pojęcie obszaru metropolitalnego do takich terminów, jak aglomeracja miejska, zespół miejski czy obszar zurbanizowany?

Czy w toku procesów rozwojowych aglomeracje przekształcają się w metropolie i obszary metropolitalne?

Aglomeracja miejska jest przede wszystkim jednostką morfologiczną i tworzy ją zwarty zespół wzajemnie powiązanych (choć odrębnych z administracyjnego punktu widzenia) jednostek osadniczych (duże miasto wraz z otaczającym obszarem), powstały w wyniku procesów koncentracji. Aglomeracja policentryczna (koncentracja wokół kilku jąder osadniczych) nosi nazwę konurbacji.

Obszar zurbanizowany jest również jednostką morfologiczną, jednak będąc antonimem obszarów wiejskich nie musi dotyczyć konkretnej formy osadniczej i oznacza określony stan procesów urbanizacji na danym terenie; jest to obszar (niekonieczne nawiązujący do granic jednostek administracyjnych) o wyraźnych przekształceniach zabudowy i zagospodarowania (miejski cha-

rakter zabudowy i infrastruktury), towarzyszących pozarolniczej działalności gospodarczej lub wynikających z przyjęcia miejskiego stylu (wzorców) życia i pracy.

Zespół miejski jest pojęciem planistycznym, bardzo ogólnym, obejmującym sąsiadujące ze sobą miasta i nie uwzględniającym wzajemnych związków między jednostkami osadniczymi.

Obszar metropolitalny, pojęcie jakościowo różne od pozostałych, jest jednostką funkcjonalną tworzoną przez duży, złożony i spójny funkcjonalnie zespół miejski, którego istotną cechą jest występowanie funkcji metropolitalnych, a także powiązań funkcjonalnych.

Różnice między ww. pojęciami (formami osadnictwa miejskiego) częściowo mają charakter genetyczny i odzwierciedlają różne fazy rozwoju procesów urbanizacji. Aglomeracje i konurbacje istniały niezależnie od pojawienia się procesów metropolizacji. Każdy obszar metropolitalny jest aglomeracją (lub zespołem miejskim), jednak nie każda aglomeracja (lub zespół miejski) spełnia warunki, aby zakwalifikować ją jako obszar metropolitalny. Aglomeracje (konurbacje) mogą, ale nie muszą stać się metropoliami (obszarami metropolitalnymi), które stanowią kolejny etap rozwoju wielkich ośrodków miejskich, przy czym podstawą takiego przekształcenia są zmiany o charakterze jakościowym a nie ilościowym, a zwłaszcza:

- zaawansowane przemiany urbanizacyjne oraz procesy integracji funkcjonalno-przestrzennej;
- wykształcenie (zagnieżdżenie) się funkcji metropolitalnych;
- procesy globalizacji i umiędzynarodowienia gospodarki (zachodzące pod wpływem postępu w technologiach informacyjnych);
- stworzenie spójnego systemu planowania i zarządzania.

Należy pamiętać, że rozrost przestrzenny i demograficzny aglomeracji nie jest warunkiem wystarczającym do przekształcenia jej w metropolię lub obszar metropolitalny, zaś podstawowym wyróżnikiem metropolitalności jest międzynarodowa ranga układu osadniczego.

Jeszcze inny zakres pojęciowy odnosi się do megalopolis, megamiasta, wielkiej formy osadniczej (wielkoprzestrzennego zespołu osadniczego), którą tworzy konurbacja wielkich aglomeracji miejskich (zagęszczenie osadnictwa w skali kontynentu, łączenie się kilku obszarów wielkomiejskich, zbiór położonych w pobliżu wielkich miast) o charakterze polifunkcyjnym, w której istotna jest bliskość i łatwa dostępność przestrzenna do każdego z ośrodków oraz rozległych, peryferyjnych stref zabudowy. Megalopolis nie można łączyć z ewolucją układów metropolitalnych.

11. Czy każdy ośrodek metropolitalny ma własny obszar metropolitalny (rozumiany jako otoczenie)?

Zasadniczo w pełni wykształcone ośrodki metropolitalne mają własne obszary metropolitalne, zwłaszcza jeśli przyjmiemy, że metropolia tworzy się z aglomeracji (wielkiego miasta z zapleczem, konurbacji).

Przenoszenie funkcji miejskich (rezydencjalnej, handlowej, produkcyjnej) i ich ekspansja poza formalne granice miasta jest naturalnym i bardzo starym procesem, towarzyszącym urbanizacji. Obszar metropolitalny (otoczenie metropolii) tworzą takie powiązane z centrum obszary, które pełnią funkcje miejskie i gdzie w sąsiedztwie ośrodka centralnego jest lokalizowana część obiektów i funkcji metropolitalnych. Jednak kluczowym partnerem do współpracy dla metropolii (w ujęciu sieciowym) pozostaje nie jej własne zaplecze (będące elementem wspomagającym konkurencję, a nie równorzędnym partnerem) ale inne metropolie.

Tylko w sporadycznych przypadkach warunki fizjograficzne lub polityczne, mogą zadecydować o tym, że ośrodek metropolitalny zostanie pozbawiony możliwości posiadania własnego obszaru metropolitalnego (np. Singapur czy Hong-Kong).

12. Czy zasadne jest dokonywanie klasyfikacji metropolii i obszarów metropolitalnych na układy o wyższej i niższej randze, a jeżeli tak, to na podstawie jakich kryteriów?

Dokonywanie klasyfikacji metropolii jest zasadne, gdyż:

- organizacja gospodarki i społeczeństwa globalnego (w tym systemu osadniczego) ma ciągły układ hierarchiczny;
- metropolie różnią się między sobą: zestawem (liczbą), rodzajem, stopniem wykształcenia, charakterem, rangą i zasięgiem przestrzennym realizowanych funkcji metropolitalnych.

Podział taki jest uzasadniony także ze względów naukowych.

Metropolie można klasyfikować, lub raczej hierarchizować, na podstawie:

- stopnia rozwoju funkcji metropolitalnych (inwestycje zagraniczne, liczba światowych firm i instytucji, centrale banków, odsetek zatrudnionych w IV sektorze, itp.);
- znaczenia danego ośrodka w systemie globalnym i stopnia zaangażowania w procesy internacjonalizacji (liczba, siła i kierunek powiązań z innymi metropoliami mierzone np. liczbą międzynarodowych połączeń komunikacyjnych).

Najbardziej oczywiste szczeble hierarchizacji metropolii (nawiązujące do znaczenia funkcji metropolitalnych i ich zasięgu przestrzennego) to podział na:

- metropolie globalne;
- ponadnarodowe (międzynarodowe), w tym kontynentalne;
- krajowe (regionalne).

Natomiast klasyfikacja metropolii na: rozwinięte, rozwijające się i potencjalne budzi wątpliwości, tak z logicznego, jak i praktycznego punktu widzenia.

13. Jakie są najważniejsze obszary badań naukowych w zakresie problematyki metropolii i obszarów metropolitalnych?

Badania w zakresie problematyki metropolii i obszarów metropolitalnych powinny koncentrować się obecnie wokół takich zagadnień, jak:

- uporządkowanie terminologii związanej z metropoliami i obszarami metropolitalnymi;
- identyfikacja i delimitacja obszarów metropolitalnych;
- analiza procesów demograficznych i społecznych zachodzących w obszarach metropolitalnych (segregacja, polaryzacja, poziom i jakość życia, itp.);
- analiza procesów urbanizacyjnych zachodzących w obszarach metropolitalnych;
- badania funkcjonalne – uwarunkowania rozwoju i wykształcania się funkcji metropolitalnych;
- analiza powiązań (zwłaszcza funkcjonalnych) między metropolią a otaczającym ją obszarem (strefą metropolitalną) oraz zagadnienia integracji rozwoju ekonomicznego i społecznego w jednostkach tworzących obszar metropolitalny;
- badania zasięgu oddziaływania metropolii, m.in. identyfikacja zasięgu metropolitalnego rynku pracy;
- analiza roli lokalnych 'aktorów' (organizacji, agend i instytucji) na scenie metropolitalnej;
- analiza procesów internacjonalizacji oraz ich wpływu na przekształcenia przestrzeni społeczno-gospodarczej wielkich miast polskich;
- analiza ścieżek sukcesu gospodarczego wielkich miast, pod kątem ich dążeń do metropolizacji oraz określenie czynników sprzyjających rozwojowi obszarów metropolitalnych i stwarzających możliwości włączenia miast polskich w proces metropolizacji Europy;
- badanie konkurencyjności oraz atrakcyjności inwestycyjnej i rezydencjalnej metropolii, warunkujących powodzenie 'projektu metropolitalnego';

- badanie relacji między rynkiem nieruchomości a kształtowaniem się obszaru metropolitalnego;
- określenie roli metropolii jako biegunów wzrostu w skali międzynarodowej oraz w skali regionalnej – stopień oraz zasięg ich pozytywnego i negatywnego oddziaływania;
- tworzenie, powielanie i wykorzystywanie wypracowanych w metropolii wzorców rozwiązań miejskich oraz modelowe interpretacje metropolitalnej struktury przestrzennej (w kontekście polityki przestrzennej);
- polityka rozwoju regionalnego a rozwój obszarów metropolitalnych;
- badania nad funkcjonowaniem struktur terytorialno-administracyjnych w obszarach metropolitalnych, systemami zarządzania rozwojem tych obszarów oraz systemami gospodarowania przestrzenią obszarów metropolitalnych (zdefiniowanie instrumentów sterowania ich rozwojem przestrzennym); określenie podstaw koordynowania metropolitalnej polityki przestrzennej – zwłaszcza w obszarze zintegrowanej polityki transportowej oraz rewitalizacji przestrzeni miejskiej;
- badanie struktury i dostępności powiązań w sieciach metropolitalnych;
- funkcjonowanie struktur ekologicznych i ochrona walorów przyrodniczych w obszarach metropolitalnych.

14. Na jakie problemy powinien zostać położony główny nacisk w przyszłych badaniach nad metropoliami i obszarami metropolitalnymi, z punktu widzenia długofalowych interesów rozwoju kraju?

Z punktu widzenia długofalowych interesów rozwoju kraju kluczowe znaczenie mają badania, których przedmiotem będą:

- wyznaczenie i delimitacja obszarów metropolitalnych w Polsce;
- progi i bariery rozwojowe obszarów metropolitalnych oraz wpływ czynników zewnętrznych na rozwój metropolii;
- mechanizmy wykształcania funkcji metropolitalnych;
- stymulowanie innowacyjności gospodarki i określenie warunków wzrostu konkurencyjności w obszarach metropolitalnych;
- związki (funkcjonalne i inne) metropolii z otaczającym je obszarem oraz monitorowanie powiązań ośrodków metropolitalnych z ich zapleczem regionalnym w kontekście generowanych impulsów rozwojowych i rozkładu płynących z nich korzyści;
- mechanizm wspierania rozwoju ośrodków metropolitalnych i analiza możliwości włączenia polskich metropolii do europejskiej i globalnej sieci metropolitalnej;

- możliwości rozwoju bipolarnych układów metropolitalnych (Kraków-Katowice, Gdańsk-Gdynia, Bydgoszcz-Toruń, Warszawa-Lódź);
- uregulowania prawne uruchamiające mechanizmy współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego wchodzącymi w skład obszarów metropolitalnych;
- mechanizmy regulujące rozwój przestrzenny obszarów metropolitalnych (mechanizmy planowania przestrzennego w obszarach metropolitalnych);
- konflikty ekologiczne i dewastacja środowiska przyrodniczego i kulturowego w obszarach metropolitalnych;
- wpływ metropolii na rozwój innych obszarów i regionów kraju; wpływ metropolizacji na dysproporcje społeczne w kraju i regionie; skutki narastającej dominacji Warszawy.

15. Jaki powinien być model rozwoju obszarów metropolitalnych? Czy rozwój obszarów metropolitalnych stoi w sprzeczności do polityki reurbanizacji i koncepcji 'zrównoważonego' rozwoju?

Nie ma jednego modelu rozwoju obszarów metropolitalnych (mimo że przyczyny sprawcze są podobne), konieczne jest podejście zindywidualizowane – każdy obszar metropolitalny ma określoną wielkość i wyposażenie w funkcje metropolitalne oraz własną specyfikę geograficzną, gospodarczą i społeczną.

Ważne jest, aby w ujęciu przestrzennym, rozwój obszarów metropolitalnych odwoływał się do koncepcji 'miasta kompaktowego' oraz 'urbanizacji spolaryzowanej' (rozwój procesów urbanizacyjnych w ściśle określonych miejscach i na wyznaczonych kierunkach, zapobiegający niekontrolowanemu 'rozlewaniu się' obszarów zurbanizowanych). Formułowanie dalej idących opinii na temat ewentualnych modeli rozwoju obszarów metropolitalnych wymaga odrębnych pogłębionych analiz.

Dynamiczny rozwój obszarów metropolitalnych w warunkach globalnej konkurencji nie musi stać w sprzeczności do polityki reurbanizacji i koncepcji zrównoważonego rozwoju. Reurbanizacja miast (wiążąca się z rewitalizacją obszarów zdegradowanych) powinna prowadzić do wzmocnienia tożsamości ośrodka, a tym samym polepszenia pozycji konkurencyjnej całego obszaru metropolitalnego. Jednak metropolie sprawdzą się jako ośrodki wzrostu tylko wówczas, jeżeli będą odgrywać rolę węzła przenoszącego pozytywne impulsy rozwojowe ze sfery globalnej na otaczający obszar (region) – dlatego też, mówiąc o rozwoju ośrodków metropolitalnych, zagadnienie to trzeba rozpatrywać zarówno na płaszczyźnie międzynarodowej, jak i regionalnej.

Dzięki metropolizacji centra wielkich miast zyskują na atrakcyjności, a ponieważ większość z nich nie jest w stanie sprostać rosnącemu popytowi na metropolitalną przestrzeń śródmiejską, konieczne są programy rewitalizacyjne i reurbanizacyjne. Jednocześnie fragmenty stref podmiejskich stają się siedliskiem społeczności podporządkowanych i wykluczonych. Właściwie prowadzona polityka przestrzenna uwzględniająca procesy reurbanizacji i potrzebę zrównoważonego wzrostu powinna zabezpieczać rozwój nie tylko ośrodka centralnego, ale także całego obszaru metropolitalnego i regionu.

W Polsce niezbędne jest wypracowanie narodowej polityki metropolitalnej (spójnej z koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju), która następnie powinna zostać zinstrumentalizowana, m.in. przez przyjęcie odpowiedniego ustawodawstwa.

**16. Czy obszary metropolitalne
powinny zostać formalnie wyodrębnione
w strukturze administracyjno-terytorialnej kraju?
Jeżeli tak, to jaka powinna być ich relacja
do innych jednostek podziału terytorialnego?**

Metropolie (obszary metropolitalne) są efektem procesów mających charakter obiektywny i globalny, zaś organizacja struktury terytorialnej kraju jest sprawą wewnętrzną każdego państwa i aktem politycznym. Wydzielenie obszarów metropolitalnych nie powinno dezorganizować aktualnego podziału administracyjnego kraju (który powinien cechować się trwałością i stabilnością) i łamać dotychczasowe zależności hierarchiczne. Dlatego też obszary metropolitalne nie powinny być wyodrębnione w obowiązującym podziale terytorialnym kraju jako kolejny odrębny (dodatkowy) szczebel administracji terytorialnej.

Istnieją dwie opcje usytuowania obszarów metropolitalnych w obecnej strukturze podziału administracyjno-terytorialnego. Pierwsza z nich to wyodrębnienie obszarów metropolitalnych w formie obligatoryjnych związków gmin (choć są również argumenty przemawiające za dobrowolnym akcesem) i przekazanie im wybranych kompetencji gmin i powiatów (zwłaszcza tych związanych z planowaniem przestrzennym).

Druga (i być może bardziej racjonalna) opcja mogłaby polegać na likwidacji powiatów grodzkich w ich obecnym kształcie i utworzenie w to miejsce powiatów metropolitalnych (niekoniecznie pod tą nazwą), obejmujących ośrodek metropolitalny wraz z zapleczem w postaci otaczających gmin (z jednocześnie nadaniem klauzuli obligatoryjności zapisom o planowaniu przestrzennym w skali powiatów metropolitalnych).

17. Czy obszary metropolitalne powinny zostać formalnie upodmiotowione? Jaki powinien być system zarządzania obszarami metropolitalnymi?

Brak instytucji zarządzających obszarami metropolitalnymi powoduje konieczność prowadzenia ciągłych negocjacji między licznymi podmiotami podejmującymi wysiłki w celu przeciwdziałania fragmentacji przestrzennej. Upodmiotowienie obszarów metropolitalnych umożliwiłoby swobodniejsze zarządzanie i lepszą koordynację ich rozwoju. Instytucje zarządzające obszarami metropolitalnymi powinny mieć rzeczywistą władzę w zakresie sterowania, kreowania i zarządzania rozwojem, ale ograniczoną do wybranych dziedzin, mających charakter strategiczny i związanych z zagospodarowaniem przestrzennym.

Wobec istniejących konfliktów, często sprzecznych interesów jednostek terytorialnych i użytkowników przestrzeni, dowolne kształtowanie systemu zarządzania obszarami metropolitalnymi w warunkach polskich nie zabezpieczy właściwego funkcjonowania tych obszarów, zaś lokalne wypracowanie racjonalnego modelu zarządzania nie wydaje się możliwe w perspektywie najbliższych dziesięcioleci.

W tej sytuacji za zasadne należy uznać stworzenie i wprowadzenie drogą ustawową spójnego, w miarę jednolitego, modelu prawno-organizacyjnego zarządzania obszarami metropolitalnymi o znacznym stopniu ogólności, zakładając:

- poszanowanie roli i odrębność podmiotów lokalnych;
- uwzględnienie szczególnych cech danego obszaru metropolitalnego (specyfiki warunków lokalnych);
- stworzenie warunków do elastycznego wypełniania przyjętych uregulowań.

Instytucje doradcze mogą być tylko pierwszym krokiem do stworzenia podstaw współpracy samorządów w obszarze metropolitalnym, lub też stanowić uzupełnienie w procesie uspołecznienia planowania rozwoju np. przy tworzeniu strategii rozwoju obszaru metropolitalnego.

18. Jeżeli obszary metropolitalne mają posiadać własne władze, to jaki powinien być ich charakter?

Władze obszaru metropolitalnego powinny mieć charakter:

- samorządowy, zaś wybór między demokracją bezpośrednią (władze wybieralne) a pośrednią (władze desygnowane) jest w istocie wyborem między dwiema równorzędnymi wartościami, jakimi są silna legitymacja demo-

kratyczna, ale też potrzeba harmonijnej współpracy między samorządami różnych szczebli; decyzja, władze wybieralne czy desygnowane, powinna zależeć od formy upodmiotowienia obszarów metropolitalnych (np. w przypadku obligatoryjnego związku gmin wykonującego zadania powiatu, którego organy byłyby funkcjonalnie powiązane z organami samorządu gminnego, mogliby być to desygnowani radni gminni), a system powoływania władz obszaru metropolitalnego powinien być spójny z systemem powoływania władz innych jednostek samorządu terytorialnego w kraju (zwłaszcza w przypadku tworzenia powiatów 'metropolitalnych').

- uchwałodawczy;
- wykonawczy;
- publiczny (przynajmniej w zakresie uchwałodawczym) zaś publiczno-prywatne 'agencje rozwoju metropolitalnego' mogłyby ewentualnie pełnić tylko funkcje wykonawcze, w zakresie działań uchwalonych przez samorząd obszaru metropolitalnego.

19. Czy skuteczne zarządzanie obszarami metropolitalnymi w Polsce wymaga wprowadzenia nowych regulacji i instrumentów?

Powstanie obszarów metropolitalnych – mimo że obecny system administracyjno-prawny daje wiele możliwości zarządzania tymi obszarami – wymaga wprowadzenia pewnych nowych regulacji prawnych i uruchomienia nowych instrumentów, zwłaszcza w zakresie planowania przestrzennego. Uregulowania wymagają m.in. takie kwestie, jak:

- sprawy instytucjonalne – struktura organizacyjna, zakres zadań i kompetencje władzy zarządzającej obszarem metropolitalnym, instrumenty zarządzania obszarami metropolitalnymi, źródła dochodów i zasady gospodarki finansowej;
- ewentualna likwidacja powiatów w ich obecnym kształcie w obrębie obszarów metropolitalnych i przekazanie odpowiednich zadań jednostkom metropolitalnym, mającym formułę obligatoryjnych związków gmin lub powiatów 'metropolitalnych';
- tworzenie autonomicznych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów metropolitalnych – określenie zakresu odpowiedzialności za ich tworzenie, realizację, i bieżącą kontrolę;
- stworzenie solidnej bazy danych statystycznych obejmujących obszary metropolitalne i monitoring procesów społeczno-gospodarczych oraz zmian w zagospodarowaniu przestrzeni na tych obszarach;
- wprowadzenie ułatwień formalno-prawnych dla potencjalnych inwestorów działających na rzecz rozwoju funkcji metropolitalnych.

20. Czy przed upodmiotowionymi obszarami metropolitalnymi powinny zostać postawione jakieś szczególne zadania?

Najważniejsze zadania stojące przed obszarami metropolitalnymi we współczesnej Polsce to:

- budowa konkurencyjnej pozycji obszaru metropolitalnego i wspieranie rozwoju (kreowania i wzmacniania) funkcji metropolitalnych;
- wypracowanie i wdrażanie zasad ładu przestrzennego – wypracowanie spójnej polityki zabezpieczającej przestrzennie zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy (zapobiegającej nadmiernej polaryzacji przestrzeni) oraz kontrolę procesów urbanizacji i racjonalną gospodarkę gruntami, a jednocześnie służącej wzrostowi konkurencyjności całego obszaru metropolitalnego; koordynacja planowania przestrzennego;
- tworzenie strategicznych koncepcji rozwoju gospodarczego; podejmowanie wspólnych inicjatyw gospodarczych (wspólne oferty inwestycyjne, centra wspierania biznesu, klastry itp.); wspieranie innowacyjności, przedsiębiorczości i kształtowanie rynku pracy;
- rozwój, utrzymanie i zarządzanie infrastrukturą techniczną (o znaczeniu ponadgminnym);
- prowadzenie wspólnej gospodarki komunalnej, zwłaszcza gospodarki ściekami i odpadami, zaopatrzenia w ciepło, energię i wodę oraz zabezpieczenie przeciwpowodziowe;
- koordynacja i wspólne działania w sferze niektórych usług, w tym: kultury, nauki, szkolnictwa ponadgimnazjalnego, handlu wielkopowierzchniowego, zapewnienia sprawnej komunikacji zbiorowej (transportu publicznego) oraz bezpieczeństwa publicznego;
- promocja i marketing obszaru metropolitalnego jako całości;
- ochrona środowiska geograficznego (respektowanie zasady rozwoju zrównoważonego);
- wypracowanie mechanizmów repartycji dobrobytu i dyfuzji rozwoju w ramach obszaru metropolitalnego (sprawiedliwy rozdział kosztów i korzyści płynących z rozwoju obszarów metropolitalnych);
- reprezentacja interesów metropolitalnych wobec władz regionalnych, krajowych, lokalnych oraz innych podmiotów.